

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2022 ЧИЖ Н. М.

УДК 336.71
JEL: B26; D53; G20; G21; G28

Чиж Н. М. Функціонування банківської системи України: проблеми та перспективи

Метою статті є аналіз стану банківської системи та формування перспективних напрямків її розвитку. Основна увага у статті приділяється дослідженню особливостей функціонування банківської системи України, її проблемам і перспективам. Аналіз показав, що банківська система України має достатній запас фінансової стійкості. Водночас пандемія 2019 р. і війна з Росією негативно вплинули на всю банківську систему України, кількість вітчизняних банківських установ стрімко зменшується. Разом із тим, банківська система в умовах війни функціонує безперебійно, рівень ліквідності вітчизняних банків залишається на достатньому рівні за рахунок наявності значних запасів високоліквідних активів та незначному відтоку банківських депозитів населення та бізнесу. Домінуючою тенденцією в банківській системі України є безпрецедентна криза, спричинена війною, розпочатою Росією, в результаті якої очікуються суттєві збитки банківського сектора нашої держави, якому вже зараз притаманний високий кредитний ризик, великі розміри відрахувань до резервів та низька якість кредитних портфелів і їх знецінення. Запропоновано низку перспективних напрямків функціонування банківської системи України, зокрема банкам необхідно зважено застосовувати кредитні канікули, ретельно оцінювати фінансовий стан позичальників, виважено здійснювати реструктуризацію заборгованостей, розвивати кібербезпеку, а НБУ послабити регулятивні вимоги у випадку порушення банками нормативів капіталу чи ліквідності, стимулювати впровадження різного роду новітніх технологій для виконання різних банківських розрахунків. Кредитний ризик – головний індикатор ефективної діяльності вітчизняних банків, який станом на сьогодні здійснює свій негативний вплив на всю банківську систему. НБУ потрібно і надалі впроваджувати антикризові заходи для підвищення прибутковості, платоспроможності та ліквідності українських банків.

Ключові слова: банк, НБУ, ліквідність, прибутковість, банківська система.

Табл.: 3. **Бібл.:** 14.

Чиж Наталія Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: Chuzh1603@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1108-4241>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3108101/nataliia-chyzh/>

UDC 336.71
JEL: B26; D53; G20; G21; G28

Chyzh N. M. Functioning of the Banking System of Ukraine: Problems and Prospects

The article is aimed at analyzing the state of the banking system and forming perspective directions for its development. The main attention in the article is paid to the study of the peculiarities in the functioning of the banking system of Ukraine, its problems and prospects. The carried out analysis showed that the banking system of Ukraine has a sufficient reserve of financial sustainability. The pandemic of 2019 and the war with Russia negatively affected the entire banking system of Ukraine, the number of domestic banking institutions is rapidly decreasing. At the same time, the banking system in the context of war operates smoothly, the level of liquidity of domestic banks remains at a sufficient level due to the presence of significant reserves of highly liquid assets and a slight outflow of banking deposits of the population and business. The dominant tendency in the banking system of Ukraine is the unprecedented crisis caused by the war started by Russia, as a result of which significant losses are expected in the banking sector of our State, which is already characterized by high credit risk, large amounts of deductions to reserves and poor quality of loan portfolios and their depreciation. A number of promising directions as to operation of the banking system of Ukraine are proposed, in particular, banks need to apply loan holidays on a weighted basis, carefully assess the financial condition of borrowers, accurately restructure debts, develop cybersecurity, and the NBU should weaken regulatory requirements in case of violation of capital or liquidity standards by banks, stimulate the introduction of various new technologies for various banking payments. Credit risk is the main indicator of the effective activity of domestic banks, which as of today has its negative impact on the entire banking system. The NBU needs to continue to implement anti-crisis measures to increase the profitability, solvency and liquidity of Ukrainian banks.

Keywords: bank, NBU, liquidity, profitability, banking system.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 14.

Chyzh Natalia M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: Chuzh1603@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1108-4241>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3108101/nataliia-chyzh/>

На розвиток та ефективне функціонування банківської системи України здійснюють вагомий вплив зміни, що відбуваються в економіці, а саме: збільшення та темпи економічного зростання, макроекономічна стабільність країни,

ефективний розподіл і перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів. В умовах війни та дестабілізації економіки особливо варто стежити за станом банківської системи в Україні, важливо підтримувати її стабільність і стимулювати кредитну діяльність вітчизняних банків.

чизняних банків. Достатнє кредитування суб'єктів господарювання сприяє розвитку їх діяльності та розширенню обсягів та асортименту виробництва, що, своєю чергою, сприятиме стабільності, зростанню рентабельності, ліквідності та прибутковості всієї банківської системи України.

Дослідженню проблем розвитку та функціонування банківської системи України присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців, таких як: Л. М. Алексеєнко, С. М. Ганзюк, А. В. Лінькова [1], Л. О. Зайцева [3], М. В. Максимова [5], В. М. Мельник, М. О. Житар [6], Г. М. Пурій [11], Н. М. Руцишин, З. Р. Костак [14], А. О. Примостка, Р. А. Слав'юк та ін.

Однак певні аспекти даної проблеми лишилися не з'ясовані. Це зумовлює необхідність розроблення нових підходів до організації ефективного функціонування банківської системи України з урахуванням як поточної ситуації так і перспектив її розвитку.

Метою дослідження є аналіз особливостей банківської системи України й обґрунтування проблем і напрямків поліпшення її функціонування. Для досягнення поставленої мети використано такі методи наукового дослідження, а саме: спостереження, порівняння, графічний, аналізу та синтезу.

Банківська система України має бути стабільна, прозора й ефективна, що забезпечить розвиток економіки держави в цілому. На нашу думку, ефективність функціонування банківської системи держави необхідно розглядати як економічний ефект і кінцевий результат від банківської діяльності при врахуванні приросту цих результатів за певний проміжок часу.

Панченко О. В. розглядає обов'язковою необхідною умовою стабільного й ефективного функціонування банківської системи підвищення прибутковості та капіталізації банківського сектора та конкурентоспроможності вітчизняних банківських установ порівняно з іноземними банками [10].

Варто відзначити, що банківська система України у 2020 р. підтримала економіку країни, належним чином вистоявши перед ризиками, що несла в собі пандемія. Вітчизняні комерційні банки мали достатню ліквідність, навіть спостерігалася тенденція зниження відсоткових ставок за депозитами без відтоку капіталу. Була наявна позитивна тенденція пошквалювання кредитування бізнесу за реалізацією державних програм кредитування та через зниження ставок за кредитом. Негативним у 2020 р. у банківській системі було те, що два банки в Україні були визнані неплатоспроможними через невиконання нормативів регулятивного капіталу та інших нормативів капіталу [13].

Банківська системи України у 2021 р. була також стабільною та мала достатній запас фінансової стійкості, оскільки такі показники нормативів капіталу, як адекватність регулятивного капіталу та основного капіталу склали 21,44% та 14,45% відповідно при нормативному значенні 10% та 7% [12].

На жаль, сучасний стан банківської системи України показує її нездатність подолати несприятливі явища в умовах кризи та нестійкої політичної ситуації. На це вказує підвищення недовіри громадян до банків на фоні постійного коливання курсу гривні та підвищення її курсу до іноземних валют. Більшість людей не віддають перевагу депозитам і поточним рахункам, а тримають гроші дома, оминають кредити. Наслідком цього стало скорочення капіталів банків, їх збитковість і, як результат, значне скорочення самої кількості комерційних банків в Україні (табл. 1).

Станом на початок 2022 р. ліцензію Національного банку України мав 71 банк, у тому числі з іноземним капіталом 33 банки та 23 банківські установи зі 100% іноземним капіталом. Порівняно з 2021 р. кількість діючих банківських установ зменшилася на три, причому кількість комерційних банків з іноземним капіталом лишилась незмінною.

Загалом упродовж 2013–2022 рр. унаслідок погіршення ліквідності та платоспроможності кількість функціонуючих банків, котрі мають ліцензію НБУ, скоротилася на 109. Політична криза 2014 р. і війна негативно вплинули на банківську систему України, кількість банків стрімко починає зменшуватися.

Значне скорочення кількості банків спостерігається протягом 2014–2017 рр. – на 17, 46, 21 відповідно. Так, протягом тільки 2015 р. банкрутами стали три великі банки з топ-10 України, а саме: «Надра банк», «Дельта банк» і «Фінанси і кредит». Діяльність всього банківського сектора України в цей період є збитковою через неплатоспроможність більшості позичальників.

Згідно з даними табл. 1 можемо зробити такі висновки, що відбувається поступове зменшення як загальної кількості банків, так і кількості банків з іноземним капіталом. Наприклад, станом на 2017 р. загальна кількість складала 82, з них 38 з іноземним капіталом, а у 2018 р. загальна кількість зменшилася на 5, з них 1 – з іноземним капіталом. Водночас варто відмітити, що спостерігається збільшення кількості банків зі 100% іноземним капіталом – на 5 у 2018 р. порівняно із 2017 р., та їх кількість протягом 2019–2021 рр. залишається незмінною на рівні 23 банківські установи. Причиною такого зменшення також стала реформа, запропонована Національним банком України, що вплинула на прозорість і механізм діяльності банків, а також вагомим рішенням стало закриття російських банків та вихід їх з українського ринку.

24 лютого 2022 р. напад Росії на Україну значно вплинув на функціонування банківської системи нашої держави та її кількісні показники. Так, у I кварталі 2022 р. відбулася ліквідація двох банків з російським капіталом, а на кінець першого кварталу поточного року їх кількість складала 69, у т. ч. 4 державних, 16 іноземних та 49 приватних банків [8]. А саме, було ліквідовано АТ «Міжнародний резервний банк» і ПАТ

Кількість комерційних банків в Україні у 2013–2021 рр.

Показник	Рік								
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість діючих банків	180	163	117	96	82	77	75	74	71
З них з іноземним капіталом	49	51	41	38	38	37	35	33	33
У т. ч. зі 100% іноземним капіталом	19	19	17	17	18	23	23	23	23
Абсолютне відхилення кількості діючих банків	4	-17	-46	-21	-14	-5	-2	-1	-3
Абсолютне відхилення, з них з іноземним капіталом	-4	2	-10	-3	0	-1	-2	-2	0
Абсолютне відхилення, у т. ч. зі 100% іноземним капіталом	-3	0	-2	0	1	5	0	0	0
Відносне відхилення кількості діючих банків	2,27	-9,44	-28,22	-17,95	-14,58	-6,10	-2,60	-1,33	-4,05
Відносне відхилення, з них з іноземним капіталом	-7,55	4,08	-19,61	-7,32	0,00	-2,63	-5,41	-5,71	0,00
Відносне відхилення, у т. ч. зі 100% іноземним капіталом	-13,64	0,00	-10,53	0,00	5,88	27,78	0,00	0,00	0,00

Джерело: складено на основі [4].

«Промінвестбанк», розмір їх чистих активів мізерний і складав 2% банківського сектора України, тому їх ліквідація не мала ніякого впливу на нашу банківську систему.

Окрім скорочення кількості банків, відбулося скорочення кількості відділень діючих банків. З 01.01.2018 р. до 01.01.2021 р. кількість діючих структурних підрозділів банків скоротилася на 2355 одиниць. Таке скорочення пояснюється європейським шляхом розвитку української банківської системи, адже світова тенденція розвитку онлайн-банків закономірно несе за собою скорочення кількості фізичних структурних підрозділів цих банків. Це має вагомий негативний додатковий наслідок, а саме, зменшення кількості робочих місць.

У першому кварталі 2022 р. теж спостерігається скорочення мереж банків. Найбільшу кількість відділень закрили іноземні та державні банківські установи. Це зменшення найбільше відбувалося в м. Києві та в Донецькій і Луганській областях. У тимчасово окупованих регіонах чи тих населених пунктах, де був ризик вторгнення російських військ, більшість відділень були тимчасово закриті. Банки північних областей жваво відновлюють банківську мережу протягом березні та квітня 2022 р. Станом на 01.04.2022 р. системно вагомі банківські установи нараховували 4917 відділень [8].

Отже, на сучасному етапі розвитку банківської системи України перед кожним громадянином постає питання вибору надійного банку, в який він не побоїться вкласти гроші. Українська банківська система у I кварталі 2022 р. достойно впоралася з кризою, спричиненою війною Росії проти нашої держави. НБУ за-

безпечив безперебійне функціонування банків та електронних систем платежів. Вітчизняні банки продовжили свою роботу в таких складних умовах, були доступними своїм клієнтам в умовах відносної безпеки як працівників, так і клієнтів. Досвід дистанційної роботи в умовах локдауну, спричиненого карантинном через пандемію коронавірусу, стався в нагоді.

Проаналізувавши рейтинг надійності та стійкості банків України за 2021 р., що складений на базі офіційної статистики НБУ Міністерством фінансів, варто відмітити, що в першу десятку входять банки з іноземним капіталом провідних країн світу, такі як: Райффайзен банк (Австрія), Креді Агріколь Банк, Укрсиббанк (Франція), Кредобанк (Польща), ОТП Банк (Угорщина). Що стосується державних банків України, таких як ПУМБ і ПриватБанк, то вони теж зайняли престижні місця в топ-10 рейтингу [12]. Головними факторами оцінки надійності банку є: *стресостійкість* – здатність банку протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам; *лояльність вкладників* – прихильність клієнтів банку до його депозитних продуктів та успішність діяльності банку на роздрібному сегменті депозитного ринку; *оцінка аналітиків* – середня оцінка надійності банку з погляду пулу експертів.

Можна зробити висновок, що українські громадяни довіряли великим іноземним банкам, що є наслідком вищеперахованих проблем української банківської системи. Такий вибір українців може призвести до послаблення позиції ще недостатньо розвиненої банківської системи нашої країни.

Ще одним важливим показником при аналізі банкової системи є прибутковість банків (табл. 2). Як бачимо з табл. 2, у 2018 р. вітчизняні банки отримали прибуток 22,3 млрд грн, а не збиток у сумі 26,5 млрд грн, як це було у 2017 р.. Зокрема, у 2019 р. чистий прибуток збільшився на 36,1 млрд грн і склав 58,4 млрд грн.

Варто відзначити, що протягом аналізованого періоду у структурі доходів вагому частку займають процентні доходи, причому протягом 2017–2019 рр. доходи зростають, у 2020 р. вони зменшуються на 3,4%, і далі у 2021 р. знову збільшуються на 21 млрд грн, або на 14,22%. При детальнішому аналізі слід відмітити, що процентні витрати протягом 2017–2018 рр. зменшуються, а у 2019 р. збільшуються на 6,2 млрд грн, або 9,14%, і далі у 2020–2021 рр. відбувається знову поступове зменшення їх розміру на 11,1 млрд грн і 11,8 млрд грн відповідно. Протягом 2017–2021 рр. спостерігається позитивна тенденція зростання комісійних доходів щороку, а саме, на 11,1 млрд грн у 2019 р., на 8,5 млрд грн у 2020 р. і на 22,6 млрд грн у 2021 р.

Банківська система України у 2021 р. була прибутковою, ситуація, порівняно з 2020 р., стабілізувалась – банки фокусувалися в основному на роботі з фізичними особами, збереглися високі темпи припливу депозитів населення та роздрібного кредиту-

вання. Прибуткову діяльність продемонстрували всі групи банків – з іноземним і приватним капіталом, а також державні банки.

У 2021 р. чистий прибуток банків склав 77,5 млрд грн, порівняно з 2020 р. його розмір склав 39,7 млрд грн, що удвічі більше. У докризовому 2019 р. чистий прибуток банківської системи був 58,4 млрд грн, тобто у 2021 р. він зріс до рівня докризового 2019 р. і перевищив його, темп зростання склав 95,21%. Варто відзначити що у 2021 р. 66 банків України мали прибуткову діяльність та отримали чистий прибуток у розмірі 77,9 млрд грн, а 5 банківських установ отримали збитки в розмірі 0,4 млрд грн.

Зростанню прибутку банків України у 2021 р. сприяло зростання операційної ефективності та зменшення на 58% відрахувань до резервів за кредитами. Збільшення кількості безготівкових розрахунків збільшило розмір комісійних доходів банків, зростання кредитування спричинило збільшення процентних доходів та одночасне скорочення операційних витрат і призвело до такого історичного максимуму розміру прибутку банківського сектора України у 2021 р. Отже, можна зробити висновок, що банківська система в Україні у 2021 р. була фінансово стабільною, ефективною та мала потенціал для підтримки економічного зростання країни.

Варто відмітити, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в першому кварталі 2022 р.

Таблиця 2

Доходи і витрати банків України у 2017–2021 рр., млрд грн

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	Показник динаміки					
						2019		2020		2021	
						Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Доходи, у т. ч.:	178	204,5	243,1	250,2	273,8	38,6	118,88	7,1	102,92	23,6	109,43
– процентні доходи	124	140,8	152,9	147,7	168,7	12,1	108,59	-5,2	96,60	21	114,22
– комісійні доходи	37	51	62,1	70,6	93,2	11,1	121,76	8,5	113,69	22,6	132,01
– інші доходи	1,3	1,8	2,8	2,7	3,2	1	155,56	-0,1	96,43	0,5	118,52
– повернення списаних активів	1,1	0,5	0,9	0,7	1,4	0,4	180,00	-0,2	77,78	0,7	200,00
Витрати, у т. ч.:	204,5	182,2	184,7	210,4	196,3	2,5	101,37	25,7	113,91	-14,1	93,30
– процентні витрати	70,9	67,8	74	62,9	51,1	6,2	109,14	-11,1	85,00	-11,8	81,24
– комісійні витрати	9,6	13,2	18,1	24,1	35,2	4,9	137,12	6	133,15	11,1	146,06
– інші витрати	15,1	2	2,4	2,7	3,8	0,4	120,00	0,3	112,50	1,1	140,74
– відрахування в резерви	49,2	23,8	10,7	31	3,4	-13,1	44,96	20,3	289,72	-27,6	10,97
Чистий прибуток (збиток)	-26,5	22,3	58,4	39,7	77,5	36,1	261,88	-18,7	67,98	37,8	195,21

Джерело: складено на основі [2].

банківський сектор України отримав збитки, цей негативний результат фінансової діяльності отримано вперше із 2017 р. Так, банківська система в березні 2022 р. отримала збиток 10,1 млрд грн – через збільшення відрахувань до резервів під прогнозовані ризики в результаті війни в розмірі 21,6 млрд грн. Спостерігається зростання кількості збиткових банківських установ за перший квартал 2022 р. з 5 до 25 установ, їх загальний збиток склав 6 млрд грн [8]. «ПриватБанк» був прибутковим та отримав більше 60% прибутку банківських установ.

У першому кварталі 2022 р., у зв'язку з військовою агресією Росії, спостерігалось зниження попиту на кредити та інші банківські продукти та послуги, відбулося значне зменшення обсягів касово-розрахункових операцій, що спричинило падіння комісійних доходів вітчизняних банківських установ. Водночас всі банки надали клієнтам кредитні канікули терміном на два місяці, хоча це не було вимогою НБУ чи уряду.

Основні показники діяльності банків України, такі як рентабельність активів та капіталу, активи, капітал, зобов'язання банків, наведено в *табл. 3*.

Протягом аналізованого періоду спостерігається зростання активів – на 1025,2 млрд грн з 2017 по 2021 рр. Упродовж 2020 та 2021 рр. активи банків України зросли на 329,5 млрд грн і 536,2 млрд грн відповідно. У 2020 р. зростання активів спричинило приріст вкладень у державні цінні папери на 251,8 млрд грн, а у 2021 р. насамперед зростання активів відбувалося за рахунок збільшення розміру кредитів, наданих клієнтам, – на 104,7 млрд грн.

Загалом за 2017-2021 років обсяги кредитів, що надані суб'єктам господарювання, зменшилися на 68,9 млрд грн, проте динаміка була неоднорідною протягом періоду. Пандемія та карантинні обмеження призвели до скорочення попиту населення на окремі види товарів та послуг, що, своєю чергою, призвело до занепаду певних секторів вітчизняної економіки. Відбувалося погіршення фінансового ста-

Таблиця 3

Основні показники діяльності банків України у 2017–2021 рр., млрд грн

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення				
						2018	2019	2020	2021	2021/ 2017
Активи	1333,8	1359,7	1493,3	1822,8	2359	25,9	133,6	329,5	536,2	1025,2
Готівкові кошти	44,1	46,9	56,3	73,2	75,5	2,8	9,4	16,9	2,3	31,4
Кредити, надані іншим банкам	28,3	33,7	34,9	50,4	60,1	5,4	1,2	15,5	9,7	31,8
Кредити, надані клієнтам	1036,7	1118,9	1033,4	960,6	1065,3	82,2	-85,5	-72,8	104,7	28,6
Кредити органам державної влади	1,5	2,9	4,7	11,6	26,9	1,4	1,8	6,9	15,3	25,4
Кредити суб'єктам господарювання	864,4	919,1	821,9	749,3	795,5	54,7	-97,2	-72,6	46,2	-68,9
Кредити фізичним особам	170,8	196,8	206,7	199,6	242,6	26	9,9	-7,1	43	71,8
Кредити небанківським фінансовим установам	0,04	0,07	0,03	0,06	0,23	0,03	-0,04	0,03	0,17	0,19
Вкладення в ЦП та довгострокові інвестиції	425,8	480,6	539,5	791,3	829,9	54,8	58,9	251,8	38,6	404,1
Резерви за активними операціями	511,1	556,4	492,2	388,4	278,8	45,3	-64,2	-103,8	-109,6	-232,3
Капітал	161,1	154,9	199,9	209,4	255,7	-6,2	45	9,5	46,3	94,6
Статутний капітал	495,8	465,5	470,7	479,9	481,5	-30,3	5,2	9,2	1,6	-14,3
Зобов'язання банків	1172,7	1204,7	1293,4	1613,4	1798,2	32	88,7	320	184,8	625,5
Рентабельність активів, %	-1,93	1,69	4,26	2,44	4,09	3,62	2,57	-1,82	1,65	6,02
Рентабельність капіталу, %	-15,84	14,67	33,45	19,22	35,15	30,51	18,78	-14,23	15,93	50,99

Джерело: складено на основі [7; 9].

ну суб'єктів господарювання та зменшення їх можливостей до отримання кредитів.

Упродовж 2020 р. держава в особі уряду впроваджувала різні державні програми підтримки малого бізнесу шляхом державних гарантій і компенсації відсоткових платежів. Це сприяло позв'язанню обсягів кредитування суб'єктів господарювання, і у 2021 р. спостерігається зростання корпоративного кредитування на 46,2 млрд грн.

Протягом 2017–2021 рр. кредитування фізичних осіб поступово збільшується на 71,8 млрд грн, чому сприяло зменшення процентних ставок. У 2021 р. спостерігається значне зростання роздрібного кредитування на 43 млрд грн. Одночасно присутній значний кредитний ризик для вітчизняних банківських установ у 2021 р., оскільки певні позичальники все ще відчують фінансові проблеми, що може вплинути на якість і своєчасність сплати боргів.

Як бачимо з *табл. 3*, вітчизняні банки України протягом 2017–2019 рр. поступово збільшують не лише активи, але й капітал та зобов'язання банків. У порівнянні з 2017 р. у 2021 р. спостерігається збільшення обсягів зобов'язань на 625,5 млрд грн (становлять 1798,2 млрд грн); зростання капіталу на 94,6 млрд грн (становить 255,7 млрд грн). Це свідчить про достатню довіру населення до цих фінансових установ. Протягом 2017–2021 рр. банківська система України показувала підвищення рентабельності активів і капіталу на 6,02% та 50,99% відповідно. Проте пандемія у 2020 р. зупинила цю тенденцію, відбулося зменшення рентабельності активів на 1,82% та рентабельності капіталу на 14,23%. Потрібно звернути увагу на те, що банківська сфера добре витримала кризу, і в кінці 2021 р. показники майже повернулися до початкового значення 2019 р.: 4,09% рентабельність активів та 35,15% рентабельність капіталу у 2021 р. порівняно з 4,26% рентабельності активів та 33,45% рентабельності капіталу у 2019 р.

Українська банківська система гарно впоралася та функціонує в умовах війни. Більшість вітчизняних банків продовжують надавати нові кредити суб'єктам господарювання та тим секторам економіки, які вкрай необхідні в період війни. Це насамперед стосується фермерських господарств для забезпечення їх безперебійної роботи на період посівної. Також уряд України продовжує фінансувати програми компенсації відсоткових ставок для малого та середнього бізнесу. Щодо розмірів кредитування населення, то протягом першого кварталу 2022 р. спостерігається негативна тенденція зменшення кредитного портфеля, при цьому кредитний портфель бізнесу є майже незмінним.

У 2022 р. банківська система України та її фінансовий результат, на жаль, зустрінеться з дуже великими проблемами. Доходи банківських установ впадуть від упровадження кредитних канікул, після яких ба-

гато клієнтів у зв'язку з втратою бізнесу від війни будуть просити або реструктуризацію боргу, або взагалі не зможуть обслуговувати свої кредити. Головним викликом стане ще й якість кредитного портфеля та вагомий обсяг відрахування до резервів.

Національному банку України для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи потрібно застосовувати такі заходи:

- ✦ щоквартальне стрес-тестування вітчизняних банківських установ;
- ✦ зменшення чисельності банків шляхом консолідації;
- ✦ розв'язання проблем з проблемними кредитами та зменшення кредитного ризику;
- ✦ забезпечення безперебійного кредитування інноваційної та інвестиційної сфер.

На нашу думку, основні проблеми банківського сектора в Україні такі:

- ✦ безпрецедентна криза, спричинена війною Росії проти нашої держави;
- ✦ очікувані суттєві збитки банківського сектора України;
- ✦ наявність високого кредитного ризику та значних відрахувань до резервів;
- ✦ низька якість кредитних портфелів та їх знецінення;
- ✦ недостатня конкуренція серед банківських установ у зв'язку з великою часткою на ринку банківських продуктів державних банків;
- ✦ депозитний портфель формується за рахунок поточних вкладів та депозитів короткотермінових і до запитання;
- ✦ обмежений захист прав вітчизняних банківських установ в питаннях надання кредитів та інвесторів;
- ✦ наявність значної кількості непрацюючих кредитів.

Виходячи з вищенаведеної інформації, можна зробити висновок, що перспективними напрямками функціонування банківської системи України є такі:

- ✦ банківські установи повинні скрупульозно оцінювати фінансовий стан позичальників;
- ✦ обґрунтовано та зважено застосовувати кредитні канікули для клієнтів;
- ✦ реструктуризацію боргів впроваджувати досить виважено;
- ✦ НБУ мусить застосовувати послаблення регулятивних вимог у випадку недотримання банками нормативів ліквідності чи капіталу;
- ✦ вдосконалення якості корпоративного управління у вітчизняних банках;
- ✦ сприяння подальшому зростанню довіри населення до вітчизняних банківських установ;
- ✦ стимулювання збільшення рівня та вдосконалення механізмів захисту вкладників та інвесторів;

- ✦ стимулювання доступного кредитування для суб'єктів бізнесу та населення;
- ✦ проведення на належному рівні інформаційних заходів про банківські послуги для різних верств споживачів та їх прозорість;
- ✦ стимулювання впровадження та розвитку різного роду новітніх технологій для здійснення банківських платежів і розрахунків;
- ✦ розвиток кібербезпеки для сприяння ще більшого поширення безготівкових операцій та новітніх банківських продуктів.

ВИСНОВКИ

Стабільна, ефективна, надійна та прозора банківська система – це запорука фінансової міцності всієї держави. На жаль, у 2022 р. банківська система України мусить функціонувати в умовах війни, що значно позначається на результаті її функціонування. Сьогодні кредитний ризик є головним чинником ефективної діяльності вітчизняних банківських установ. Економічний спад та агресія Росії здійснюють свій негативний вплив на якість кредитних портфелів банків, що розтягується в часі. Після перемоги України НБУ необхідно буде впроваджувати антикризові підходи та надати час вітчизняним банківським установам підвищити свою ліквідність і платоспроможність, щоб знову отримувати позитивний фінансовий результат і дотримуватися стандартів пруденційного права. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ганзюк С. М., Лінькова А. В. Особливості функціонування проблемних банків в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 8. С. 11–14.
2. Доходи і витрати банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
3. Зайцева Л. О. Банківська система України: стан, проблеми розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 280–285. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-1_0-pages-280_285.pdf
4. Кількість банків в Україні (2008–2022) / Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення 3.06.2022).
5. Максимова М. В. Банківська система України: стан та проблеми. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 56–60. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2017/14.pdf
6. Мельник В. М., Житар М. О. Банківська система України у функціонуванні фінансового ринку. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 257–266. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-257-266>
7. Огляд банківського сектору. Лютий 2021 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2021-02.pdf
8. Огляд банківського сектору. Травень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-03.pdf?v=4
9. Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
10. Панченко О. В. Аналіз та умови забезпечення ефективності діяльності банків в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.49](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.49)
11. Пурій Г. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Фінансовий простір*. 2017. № 3. С. 41–45. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/526/524>
12. Рейтинг стійкості банків за підсумками 3 кварталу 2021 р. / Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/banks/rating/?date=2021-10-01>
13. Річний звіт НБУ. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4
14. Руцишин Н. М., Костак З. Р. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 783–789. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/119.pdf

REFERENCES

- “Dokhody i vytraty bankiv Ukrainy” [Incomes and Expenses of Ukrainian Banks]. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
- Hanziuk, S. M., and Linkova, A. V. “Osoblyvosti funktsionuvannia problemnykh bankiv v Ukraini” [Features Functioning of Problem Banks in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, no. 8 (2016): 11-14.
- “Kilkist bankiv v Ukraini (2008-2022)” [Number of Banks in Ukraine (2008-2022)]. Minfin. <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
- Maksimova, M. V. “Bankivska systema Ukrainy: stan ta problemy” [Banking System of Ukraine: State and Problems]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5 (2017): 56-50. http://www.economy.in.ua/pdf/5_2017/14.pdf
- Melnyk, V. M., and Zhytar, M. O. “Bankivska systema Ukrainy u funktsionuvanni finansovoho rynku” [The Banking System of Ukraine as Part of the Financial Market]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2020): 257-266. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-257-266>
- “Ohliad bankivskoho sektoru. Liutyi 2021 r.” [Overview of the Banking Sector. February 2021]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2021-02.pdf
- “Ohliad bankivskoho sektoru. Traven 2022” [Overview of the Banking Sector. May 2022]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-03.pdf?v=4
- “Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv” [The Main Indicators of Banks]. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
- Panchenko, O. V. “Analiz ta umovy zabezpechennia efektyvnosti diialnosti bankiv v Ukraini” [Analysis and Conditions of Providing the Efficiency of Banking Activities in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 10 (2019). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.49](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.49)
- Purii, H. “Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy” [Current State and Prospects of Development of the Banking System of Ukraine]. *Ffinansovyi prostir*, no. 3 (2017): 41-45. <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/526/524>
- “Reitynh stiikosti bankiv za pidsumkamy 3 kvartalu 2021 r.” [Rating of Stability of Banks Following the Results of

the 3rd Quarter of 2021]. Minfin. <https://minfin.com.ua/banks/rating/?date=2021-10-01>
 "Richnyi zvit NBU. 2020" [NBU Annual Report. 2020]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4
 Rushchyshtyn, N. M., and Kostak, Z. R. "Bankivska sistema Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku" [Banking System of Ukraine: Current State and De-

velopment Prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, iss. 16 (2018): 783–78. https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/119.pdf
 Zaitseva, L. O. "Bankivska sistema Ukrainy: stan, problemy rozvytku" [The Banking System of Ukraine: Status, Problems of Development]. *Biznes Inform*, no. 1 (2018): 280–285. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-1_0-pages-280_285.pdf

УДК 336.71:005.334-047.58
 JEL: C50; D80; D81; G21; E47
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-110-119>

ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО РИЗИКУ БАНКУ

©2022 **КРАСНОВА І. В., ЛАВРЕНЮК В. В.**

УДК 336.71:005.334-047.58
 JEL: C50; D80; D81; G21; E47

Краснова І. В., Лавренюк В. В. Підходи до моделювання операційного ризику банку

*Мета статті полягає в дослідженні економічної сутності та підходів до таксономії та кількісної оцінки операційного ризику банку, з урахуванням еволюції стандартів, визначених міжнародними інституціями. Розвиток фінансових технологій, стохастичні чинники потребують від банків адаптації власних операцій у відповідь на нові виклики або зміну існуючих загроз, що впливають на операційну стійкість банківських установ. Наведено статистику загрозового впливу частотності подій і сукупних збитків від подій операційного ризику. Зазначено, що операційні події можуть бути досить різноманітними за своєю природою, дуже непередбачуваними та загрозовими за загальним фінансовим впливом. Це вимагає постійного вдосконалення системи ризик-менеджменту та своєчасної валідації моделей оцінки операційного ризику банку. У статті розкрито сутність, джерела, чинники й операційні події, які постійно еволюціонують. Розкрито зміст модельного інструментарію. Зазначено, що економічна природа операційного ризику має внутрішні та зовнішні джерела, декілька рівнів їх прояву, охоплює всі процеси, продукти та системи банку, у тому числі людський фактор. Узагальнено таксономію операційного ризику за різними критеріями. Доведено, що саме розподіл за бізнес-лініями допомагає банкам простіше ідентифікувати властиві кожному окремому банку типи подій операційного ризику, зважаючи на особливості власних бізнес-моделей. Множинність подій операційного ризику обумовлює необхідність їх адекватної оцінки та використання нових методів для прогнозування й усунення загроз. Обґрунтовано переваги актуарного підходу. Актуарні моделі можуть застосовуватися як на рівні «зверху – вниз» так і «знизу – вгору», мають значні переваги як у методологічному, так і в практичному аспектах щодо обчислення обсягу необхідного капіталу для абсорбції ризиків від реалізації ризик-подій. Виокремлено ключові недоліки запропонованих у Базель II трьох основних підходів (AMA, TSA, VIA) до оцінки операційного ризику. Зазначено, що оновлений Базельським комітетом, стандартизований підхід є комбінацією найкращих практик оцінки операційного ризику, який може застосовуватися в будь-якому банку, незалежно від юрисдикції, розміру та бізнес-моделі. **Ключові слова:** банки, ризики, операційний ризик, ризик-менеджмент, моделювання операційного ризику, Базельський комітет.*

Рис.: 5. Табл.: 2. Бібл.: 23.

Краснова Ірина Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: iryna_krasnova@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5490-2112>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3361090/iryna-krasnova/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217308138>

Лавренюк Владислав Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: lavrenkneu@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1069-0928>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3350086/vladyslav-lavreniuk/>

UDC 336.71:005.334-047.58
 JEL: C50; D80; D81; G21; E47

Krasnova I. V., Lavreniuk V. V. Approaches to Modeling the Operational Risk of Bank

The purpose of the article is to study the economic essence and approaches to taxonomy and quantitative assessment of the bank's operational risk, taking into account the evolution of standards defined by international institutions. The development of financial technologies, along with stochastic factors, require banks to adapt their own operations in response to new challenges or changes in existing threats affecting the operational sustainability of banking institutions. The statistics of the threatening impact of the frequency of events and cumulative losses from operational risk events are presented. It is noted that operational events can be quite diverse in nature, very unpredictable and threatening in general financial impact. This requires continuous improvement of the risk management system and timely validation of the bank's operational risk assessment models. The article discloses the essence, sources, factors and operational events that are constantly evolving. Also the content of the model instrumentarium is disclosed. It is noted that the economic nature of operational risk has internal and external sources, several levels of their manifestation, covers all processes, products and systems of bank, including the human factor. The article generalizes taxonomy of operational risk according to various criteria. It is proved that it is the distribution of business lines that helps banks to more easily identify the types of operational risk events inherent in each individual bank, taking into account the peculiarities of their own business models. The multiplic-